تایبەتیشەوە[٢٥]. چونکە هەستەکان دەربڕی ئەو تێگەیشتنەن کە تاکەکەس بۆ بارودۆخی کۆمەڵایەتی خۆی هەیەتی و لەهەمان کاتیشدا پەروەردەبووی ناو هەمان بارودۆخن. بە مانایەکی دی: هەستەکان سەرچاوەیەکی ڕاستەقینەن بۆ بەردەوامیدان بەو پەیوەندیانەی بەپێویست لەگەڵ مرۆڤی تردا دەیانبەستین و ئەمەش لە ڕووبەرێکدا ڕوو دەدات کە کۆمەڵگایە.[٢٦] بەڵام هەموو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان پەیوەندیی عەقڵانی و زەینی و بەرنامە بۆداڕێژراو نین، بەڵکو هەستەوەرانە و سۆزگەرایانە و خۆبەخۆیشن. خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی خۆشەویستی وەك بەشێ لە توێژینەوەیەکی فراوانتر لەبارەی هەستەکانەوە، *لەوێوە گرنگیی بە هەستەکان نادات کە بەشێکن لە جەستەی تاکەکان و لەناو ئەو جەستانەدا نیشتەجێن*، بەڵکو هەستەکان لەوێوە بۆ ئەم خوێندنەوەیە گرنگن کە ***لەناو جەستەیەکی کۆمەڵایەتیدان***. ئەمەش بەمانای ئەوەیە هەستەکان لە جەستەی مندان، بەڵام جەستەی من لە کۆمەڵگادایە و کۆمەڵگاش ئەو پانتاییەیە کە هەم جەستەی من و هەم هەستەکانی من دیسیپلین دەکات. لێرەدایە خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی پەیوەندیی خۆشەویستی، توێژینەوە لەسەر هەستەکان دەکاتە بابەتێك بۆخۆی کاتێ لە ڕێگەی دیسیپلینکردنی جەستەی تاکەکانەوە، هەستەکانیش بەر شاڵاوی دیسیپلینکردن دەکەون.

٢٥ ڕێبوار سیوەیلی: **نەتەوە و حەکایەت**. سپیرێز، دهۆك، ٢٠٠٢، وتاری: *"لە بەدگومانییەوە بۆ ئازادی (چەند تێزێك لەمەڕ جەستە و هەستەکانەوە)*، ل: ١٩٨.

٢٦ هەمان سەرچاوە، ل: ١٩٩.

«هەرشتێ مرۆڤانە بێت، دۆخێکی هەستەوەرانەش لەخۆی دەگرێ، تەنانەت بیرکردنەوەی عەقڵانیش»[٢٧]. بەڵام هەستەکان هەمیشە لە یەك بارودۆخدا نامێننەوە و هەمیشەش ناتوانن ببنە بنەمای پەیوەندی. هەستەکان دەتوانن بەهەڵەماندا بەرن و خەیاڵی شەڕانگێزمان تێدا دروستبکەن. هەروەك چۆن بیرکردنەوەی عەقڵانیش ناتوانێت هەمیشە لە ئەزموونە هەستەوەرییەکان تێبگات و دادوەریی تەندروستانەیان لەبارەوە بکا[٢٨]. خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی پەیوەندیی خۆشەویستی گرنگیی بەو ژیانە هەستەوەرییە دەدات کە بیرکردنەوە و پلانە عەقڵانیەکان ناتوانن مافی تەواوی خۆی بدەنێ و بەتەواوی ئازادی بکەن. هەر بۆیەشە کاتێ هەستەوەری دەبێتە بنەمای پەیوەندیی خۆشەویستی لە نێوان دوو کەسدا، کۆمەڵگا دێت و لە چوارچێوەیەکی عەقڵانی، ئایینی و کولتووریدا دەستی تێوەردەدات، سنووری بۆ دادەنێت و جڵەوی دەکات. *تێگەیشتنێکی کۆمەڵناسیانە لە هەستەکان، تێگەیشتنێکە تیایدا هەستەکان و سۆزگۆڕینەوە وەك ئەو وزەیە تەماشا دەکرێن، کە لە جەستەدا بەگەڕ دەکەوێت بۆ ڕزگاربوونی مرۆڤ لە هەموو ئەو هێزانەی ناهێڵن ئەو وەك تاکەکەس دروست ببێت و وەك خودێکی سەربەخۆ ڕووبەڕووی ئەویتر ببێتەوە*. بێگومان بەخودبوون و تاکایەتی مرۆڤیش مەرجێکی سەرەکییە بۆ ئەوەی بچێتە ناو پەیوەندییەکی وەکو خۆشەویستی، کە تیایدا هەموو شتێ مرۆڤانەیە.

٢٧ ادگار مورن: **هویت انسانی**. *(روش: ٥ انسانیت انسانیت)*، ت. امیر نیك یی، فائزه محمدی. قصیده سرا، تهران، ١٣٨٢، ل: ١٥٦.

٢٨ هەمان سەرچاوە، ل: ١٥٧

بۆیە هەڵوێستی ئەمجۆرە خوێندنەوەیە لەئاست ڕۆڵی هەستەکان وەکئەوەی دروستکەری پەیوەندین لەنێوان تاکەکاندا، بە پلەی یەکەم هەڵوێستێکی مەعریفیە. چونکە ئەم هەڵوێستە لەو کاتەدا کە ڕۆڵی هەستەکان هەڵدەسەنگێنێ، لەهەمان کاتیشدا ڕەخنە لەو ڕێگر و بۆچوونانە دەگرێ کە هەستەکان وەك وزەیەکی ***ناعەقڵانی*** لە ژیانی مرۆڤدا پێناسە و سنووردار دەکەن. بەڵام لەو شوێنەدا کە خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانە بۆ خۆشەویستی، خۆی لەبەردەم هەڵچوون و کەف و کوڵ و دڵگەرمیی و پێکەنین و گریان و قووڕپێوان و سکاڵاو ئاه و نزوولەی تاکە ئەڤیندارەکاندا دەبینێتەوە، لە بەرامبەر هەستەکاندا هەڵوێستێکی ئەخلاقیانەی هەیە. واتە بەو جۆرە تەماشای ئەو بارودۆخە هەستەوەریانەی تاکەکەس ناکات کە *ناعەقڵانی و نالۆژیکین*، بەڵکو وەك **خۆدەربڕینی تاکاکان** تەماشایان دەکات و گوێگرتن و تێبینیکردنی شێوازی بەرجەستەبوونی هەستەکان لەلای تاکەکەس دەکاتە پێوەری تێگەیشتن، نەك ئەوەی ئەو هەستانە تاچەندە دەربڕی ڕەهەندە عەقڵانی و لۆژیکییەکانن. مرۆڤ ناتوانێت هەمیشە لەپێش، یان لەکاتی، یاخود لەدوای ئەزموونێکی هەستەوەرانە بەشێوەیەکی عەقڵانیانە و وەکئەوەی کۆمەڵگا و دەوروبەر چاوەڕوانن، خۆی دەربڕێ. چونکە ئەزموونی هەستەوەریانە سیستەمی خۆی هەیە کە جیاوازە لە دۆخە عەقڵانیە کۆنترۆڵکراوەکانی ژیانی مرۆڤ ، واتە جیاوازە لەو بارودۆخانەی کە کۆمەڵگا بەپێی چاوەڕوانییەکانی خۆی دەیەوێ تاکەکەسەکانی تێدا ببینێتەوە و (*عاقڵانە*) ڕەفتار بکەن. بۆ نمونە ئەو کاتانەی کە مرۆڤێ بەتێکشکانێکی سۆزگەرایانەدا تێپەڕ دەبێت، کۆمەڵگای ئێمە ڕێگەی پێنادات نیشانەکانی ئەو تێکشکانەی پێوە دیار بن و لەسەری فەرز دەکا هەستەکانی خۆی بشارێتەوە. بەپێی ئەو دەسەڵاتە کۆمەڵایەتیە، ئەو کەسە نابێت بگری و هەناسەی قووڵ هەڵبکێشێ و باسی تێکشکانەکەی

بکات. مەگەر بە ڕەمز و هێما، وەکئەوەی لە شیعر و ئەدەبدا بەرچاو دەکەوێ. بەڵام کێشەکە لەوەدایە هەموو ئەوانەی لە کۆمەڵگادا بەو جۆرە قەیرانە سۆزگەرایانەدا تێپەڕ دەبن، شاعیر و ئەدیب نین، بەڵکو مرۆڤی سادە و دڵپاکن کە جگە لە زمانی گریان و خۆخواردنەوە و گێنگڵدان، هۆکاریکی دی شك نابەن بۆ بەدەنگهێنانی بارودۆخەکەیان. کەواتە پێویستە خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی خۆشەویستی ئەو مافە بۆ تاکەکەس بگێڕێتەوە و ئازادی لە دەربڕینی هەستەکاندا بکاتە درووشمی سەرەکیی خۆی، نەك ناچارکردنی تاك بۆ پەستاوتن و شاردنەوەی ئازار و ئەسرینەکانی. بەم مانایەش ئەم خوێندنەوە کۆمەڵناسانەیە پێویستە هاوشان بێت بە کاری کۆمەڵایەتی و بەشداری بکات لە دروستکردنی ئەو کەشوهەوایانەدا کە بۆ تاکەکەس پێویستن تاکو قسانی تێدا بکات و هەستەکانی بکاتە زمان، گفتوگۆیان لەسەر بکات و لەو ڕێگەیەشەوە برینەکانی ساڕێژ بکات و خۆی ئامادەکاتەوە بۆ ئەزموونێکی دیکەی هەستەوەری و سۆزداری. چونکە تەنیا لەم ڕێگایەوە تاکەکەس دەتوانێت خۆی لەو وزە شەڕانی و وێرانکەرانە بپارێزێ کەدوای ئەزموونێکی ناکامی سۆزگۆڕینەوە، بۆی هەیە لە ناخیدا خۆیان مەڵاسدابێت. لەڕاستیشدا بەپێچەوانەی ئەوەی چەند جارێك وشەی *تێکشکانم* بەکار هێنا، ئەوە هیچ ئەزموونێکی خۆشەویستی نییە پێیبگوترێ ئەزموونی تێکشکاو، بەڵکو ئەزموونی خۆشەویستی تەنیا بۆی هەیە ***ناکام*** بێت. تێکشکان لەوێوە دەستپێدەکات کە ڕێگە بدەین وزە شەڕانییەکان لە ناخماندا لانە بکەن و هانمان بدەن بۆ تۆڵەکردنەوە **و لەبیرکردنی ئەو بەشە لە ئینسانیەتی خۆمان کە ڕۆژگارێ کەسێکمان تێدا خۆشدەویست و خۆشەویستی کەسێ بوو.** ***حەیفە مرۆڤ ئەو بەشە لەخۆی لەیاد بکا، یان بەهەڵە بەکاری بهێنێ کە ڕۆژگارێ جێگای زیاد***

لەکەسێك بووە و ئەو دەرگایە دابخات کە دنیای لێدەهاتە ژوورەوە و دنیایەکی لێوە دەچووە دەرەوە.

بەکورتی: لە هیچ جەنگێکدا هێندەی بوارەکانی سۆزگۆڕینەوە مرۆڤی بریندار و نائومێد و تۆراومان نیە، بۆیە پێویستە لە خوێندنەوەیەکی کۆمەڵناسیانەدا بۆ پەیوەندیی خۆشەویستی، گرنگییەکی تەواو بدرێ بە کارکردنی کۆمەڵایەتیانە بەمەبەستی ساڕێژکردنەوەی برینەکان، گێڕانەوەی هیوا بۆ نائومێدەکان و ئاشتکردنەوەی تۆراوەکان بە ژیان[29].

---

[29] بێگومان ئەمەش لەڕێگەی ڕاهێنانەکانی ئەڤینچارییەوە (ئەڤین + چارەسەر، ***فیلۆتراپی***: (داتاشراو لە هەردوو وشەی فیلۆ بەواتای خۆشەویستی و تراپی بەمانای چارەکردن)، کە بەهۆی هەندێ ڕاهێنانی وەك:(*گوێگرتن لە مۆسیقا، گفتوگۆی دۆستانە، خۆڕاهێنان لەسەر* ***لێبووردن، بەخشین و تێگەیشتن*** *و کورسی وەهمی و دیاری گۆڕینەوە و هتد*)ەوە، تواناو وزەمان بۆ دەگێڕێتەوە و هێدی هێدی ئامادەمان دەکاتەوە بۆ دەستکردنەوە بە ژیانێکی هەستەوەرانە.

بەشی دووەم:

زەمینەی تیۆریی خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانە

بۆ ژیانی هەستەوەری و خۆشەویستی لە خۆرئاوا

ئەم بەشە دوورودرێژترین بەشی ئەم کتێبەیە کە تیایدا بایەخمداوە بەو هەوڵدانە ئەکادیمیانەی لە بواری کۆمەڵناسیدا، توێژینەوەیان لەسەر پەیوەندییە هەستەوەرییەکان و خۆشەویستییان لە چوارچێوەیەکی تیۆری و زانستیانەدا خستۆتە ڕوو، نەك ئەو بەرهەمانەی لە ڕوانگەی هزری کۆمەڵایەتییەوە لەو بارەیەوە دواون. لەمەشدا ویستوومە گرنگترین ئەو توێژەرانە بەسەر بکەمەوە کە لەم بوارەدا شوێندەستیان دیارە و کاریگەریی تیۆری و میتۆدییان لەسەر دوای خۆیان جێهێشتووە. بەڵام لەبەشی دوایی باسەکەشدا بە پێویستم زانی بیروڕای کەسانێکی تریش بخەمە ڕوو، کە لە ڕووی پسپۆڕییەوە کۆمەڵناس نین، بەڵام بەشداریی فیکرییان لە بواریی توێژینەوەکانی هەستەوەریدا دیارە و لە ڕوانگەی جیاوازتریشەوە بیروڕای خۆیان دەخەنە ڕوو. دەمەوێ خوێنەری ئازیز لەوەش ئاگادار بێت کە مەبەستی من لەم بەشە تەنیا خستنەڕووی بیروڕاو بۆچوونی کەسانێکە بەمەبەستی ناساندیان بە جیاوازیی خۆیانەوە، نەك بە مەبەستی دروستکردنی هاوسەنگی و گونجان لە نێوان بیروڕا ناکۆکەکانیاندا. ئەگەر خاڵێکی هاوبەشی نەگۆڕ لەلای ئەم کۆمەڵناس و بیرمەندانە هەبێ و هەموویان لەسەری کۆك بن، ئەوە بریتیە لە جەختکردنەوەیان لەسەر *گۆڕان* لە ژیانی هەستەوەری و پەیوەندییە

سۆزگەراییەکاندا. بۆیە بەر لەوەی بچمە سەر باسی بیروڕای کۆمەڵناسانی ناوبراو، کەمێ قسان لەسەر سرووشتی ئەو گۆڕانە دەکەم.

گۆڕان لە ژیانی هەستەوەری کۆمەڵگا خۆرئاواییەکاندا :

بۆئەوەی لەو گۆڕانکاریە بگەین کە زانایانی کۆمەڵناس پێیانوایە لە پەیوەندیی سۆزگەرایی و خۆشەویستیدا ڕوویداوە، پێویستە کەمێ بگەڕێینەوە دواوە و ئەو هەلومەرجانە بەسەر بکەینەوە، کە زەمینەسازییان کردووە بۆ ئەو گۆڕانە. لە پاشانیشدا بەردەوامبین لە گفتوگۆکردنی بیروڕای هەندێ لە کۆمەڵناسەکان و بیرمەندان.

پەیوەندییە سۆزدارییەکان لە کۆمەڵگاکاندا بەدەگمەن مێژووی خۆیان ژیاون و بەردەوام لەژێر کاریگەریی مێژوویەکی لە خۆیان گەورەتردا بوون کە مێژووی ژیانی کۆمەڵایەتی بووە. ئەوەی ئەمڕۆ دەیبینین هەم پەرچەکرداری پەیوەندییە سۆزدارییەکانە بەرامبەر بە ئەو مێژووەی بەسەریاندا سەپاوە و هەم هەوڵدانیشە بۆ دروستکردنی سەربەخۆیی لەناو مێژوودا و لەدەرەوەی دامەزراوە کۆمەڵایەتییەکان . بەڵام بۆ تێگەیشتن لە بارودۆخی هەنووکەیی پەیوەندییەکانی سۆزگۆڕینەوە و خۆشەویستیکردن، وەکئەوەی لە کۆمەڵگا خۆرئاواییەکاندا دەبینرێ، پێویستیمان بە هەڵوەستەکردنێك هەیە لەسەر ئەو قۆناغانەی ئەم پەیوەندییە پێیاندا تێپەڕ بووە.

لە ڕۆژگاری کۆندا، واتە لەپێش سەدەکانی ناوەڕاستەوە، هەڵبژاردنی هاوسەر لەدەرەوەی ئیرادە و خواستی تاکەکەس بوو، ئەوەی لەمەدا

بڕیاری دەدا، کۆمەڵگا و یەکە کۆمەڵایەتییەکان بوون و ئەوانیش بەپێی نەریت و بەرژەوەندی خێزان و بنەماڵەو هۆز، ئەمکارەیان دەکرد. بەمانایەکی تر، لە کۆندا: "هەڵبژاردنی هاوسەر نەك لەسەر بنەمای مەیل و هۆگریی دوو لایەنەکە بوو بۆ خێزان پێکەوەنان، بەڵکو بەهۆی ***جەبری کۆمەڵایەتییەوە*** ئەنجام دەدرا. لە کۆمەڵگایەکدا کە تاکایەتی لەئارادا نەبوو، حەزەکانی تاکەکەسیش بێ بەها بوون"٣٠.

لە سەدەکانی ناوەڕاستەوە تا چاخەکانی لەوەدوا و تا سەدەی حەڤدەیەم، هۆکاری بنەڕەتی بۆ خێزان پێکەوەنان بریتیبوو لە پاراستنی ماف خاوەنداریتی و هێشتنەوەی سامانی ئابووری لە ژێر چاودێریی بنەماڵەدا. ئەمە جگەلەوەی منداڵ وەبەرهێنان و بەکارهێنانیان وەك هێزی کار لەو هۆکار و هاندەرانە بوون کە دەبوونە هۆی خێزان پێکەوەنان٣١. بەمانایەك لە ماناکان، خێزان بەر لەوەی شوێنێ بێت بۆ پراکتیزەکردنی ژیانی هەستەوەرانە و سۆزگەرایی تاکە مرۆڤ، کارگەیەك بوو بۆ بەرهەمهێنانی هێزی کار و قەڵایەك بوو بۆ پاراستنی بەرژەوەندیە ئابوورییەکانی بنەماڵە. ئەمەش پێماندەڵێت لە کۆمەڵگای ئەورووپیی پێش مۆدێرندا، زۆربەی هاوسەردارییەکان لەسەر بنەمای بەڵێن و پەیمانداریییەوە بوون نەك لەسەر بنەمای سەرنجڕاکێشانی جەستەیی و جنسییەوە، ئەمەش وایکردبوو ئامانج لە خێزان پێکەوەنان بریتیبێت لە

٣٠ د. شهلا اعزازی: **جامعەشناسی خانوادە**، با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانوادە در دوران معاصر. انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، تهران، چاپ سوم، ١٣٨٢، ل: ٢٧.

٣١ انتونی گیدنز: **جامعەشناسی**، ت. منوچهر صبوری، نشر نی، چاپ پنجم، ١٣٧٨، ل: ١٠ .

ئۆرگانیزەکردنی هێزی کار٣٢. بۆیە لەناو شێوەکانی خێزانی کۆندا، ئەوەی پێیدەگوترا پەیوەندی تایبەتی و سۆزگەرایی نێوان ژن و مێرد، ئاشکرا نەدەکرا و ئەم پەیوەندییە لە ژێر زەبری ئەرکەکانی خێزانداریدا سەرکوت دەکرا. ئەمەش بەو مانایە نییە مادام هەڵبژاردنی هاوسەر لەدەرەوەی ئیرادەی کەسەکان بوو، ئیدی خۆشەویستیش لەنێوانیاندا دروست نەدەبوو، بەڵکو هەلومەرجەکان بواریان بە بەرجەستەبوونی ئەو خۆشەویستیە نەدەدا و باشترین شێوەی پەیوەندیی نێوان ژن و مێردیش ئەوەیان بوو کە تیایدا ژنەکە هاوشان بە ترس، ڕێزی لە مێردەکەی بگرتایە٣٣.

سەردەمانێك، واتە بەر لە سەرهەڵدانی خۆشەویستی ڕۆمانسیانە لە ڕەوتی مێژووی سەدەی حەڤدەیەمدا، مرۆڤ هەستەکانی خۆی، کەسەرچاوەکەیان ئازار و تلانەوەبوو، لە ژیانی هاوسەرداریەتی بەدوور دەگرت. تەنانەت خودی خۆشەویستیی ڕۆمانتیکی لەسەرەتاوە جۆرێ بووە لە عەودالبوونی مرۆڤ بەدوای ئەزموونی جنسیدا لەودیو پەیوەندیی هاوسەرایەتییەوە. ڕچەشکێنانی ئەم ڕێبازە لەو بڕوایەدا بوون خۆشەویستی مرۆڤ بۆ مرۆڤ، دەبێت لە دەرەوەی چوارچێوەی ژیانی هاوسەرداریەوە بێت و ڕەنگە باشتریش وا بێت لە دەرەوەی کۆمەڵگا و

٣٢ Anthony Gidddens: ***The Transformation of Intimacy***, Sexuality, Love and Eroticism in Modren Societies. Polity Press, UK, ١٩٩٢, p.٣٨.

٣٣ د. شهلا اعزازی: هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل: ٣٤ و بەرەو دوا.

بەدەر لە هەر پێوەر و ڕێوڕەسمێکی کۆمەڵایەتیش بێت٣٤. دەبێت ئەو کۆمەڵگایەی مرۆڤی ئەوەندە لە ژیانی ڕەسمیی هاوسەرداری وەڕز کردبێت تاکو ئاوا قسان بکات، چ هەلومەرجێکی بەسەر سۆز و هەستەوەریی مرۆڤدا سەپاندبێت؟

ئەنتۆنی گیدنز، کە پاشتر باس لە بیروڕایەکانی دەکرێ، لەو بڕوایەدایە زۆربەی پەیوەندیی نێوان ژن و مێردەکان لە چوارچێوەی خێزاندا، سارد و سڕ و خاڵی بوون لە متمانە. ئەو هۆکاری ئەمە دەگێڕێتەوە بۆ کەشوهەوای ژیانی ئەرستۆکراتیانە، کە چۆن لەناو خانووی گەورەدا ژیاون و هەریەك لە ژن و مێردەکان ژوور و خزمەتکاری تایبەت بەخۆیانیان هەبووەو بەدەگمەن لە خەڵوەتدا پێکەوە بوون. بێگومان ئەم بارودۆخەش مەودایەکی لە نێوانیاندا دروستکردووە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی گونجانی سۆزگەرایانە و پێکەوەبوونی جەستەیی شتێکی بە ڕێکەوت بێت. ئەمە جگە لەوەی وەك پێشتر ئاماژەی بۆ کرا، چ لەناو دەوڵەمەندەکان و چ لەناو هەژاراندا بڕیاردان لەسەر ژیانی هاوسەرداری لەدەرەوەی دەسەڵاتی کەسەکانەوە دەدرا و بنەماڵە و خزمان لەمەدا بڕیاردەر بوون، نەك دوو کەسەکەی بڕیار بوو پێکەوە بژین٣٥. دەکرێ لەم بۆچوونەی گیدنزەوە ئاماژە بەو ڕاستیە بکەین، خۆشەویستی ڕۆمانتیکی لە ئەنجامی قەیرانێکەوە هاتە ئاراوە کە ژیانی ڕەسمی و جووتەکی ژن و مێردایەتی (کە لەسەر ڕەزامەندیی کۆمەڵایەتی و ئاینی، دامەزرا بوو)، بەدەستییەوە دەیناڵاند. بۆیە

٣٤ جلال ستاری: سەرچاوەی پێشووتر، ل: ١١٤–١١٥

٣٥ گیدنز: جامعەشناسی، هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠ و ١١.